

18; 24, 3, gdzie zamiast „przemówienie” mamy wyraz „proroctwo”, czy 24, 3, gdzie zamiast „który (Balaam) ma oczy zamknięte” mamy, „który ma oczy przenikliwe”.

d) Także ostatnią księgę Pentateuchu — Powtórzone Prawo — zaopatrzone w nowy wstęp, który podaje współczesne zapatrywanie uczonych na powstanie tej księgi. Poza tym drugie wydanie tej księgi niewiele różni się od poprzedniego. Pozostały bowiem nic nie mówiące tytuły jak np. „W Kadesz” 1, 19-25 czy „Nie groził Edomitom” 2, 1-7, lub „Nie napadać Moabitów” 2, 8-15 i 2, 16-23 „Nie zaczepiać Ammonitów”. Nadal niektóre tytuły są nie sprecyzowane np. 4, 9-24; 6, 1-25; 7, 6 i in. Poza tym nie wyróżniono w końcowych partiach aktualnej Księgi Powtórzonego Prawa podziału kodeksu deuteronomicznego na mniejsze zbiory prawne, ani na części liturgiczne, które zawierają pouczenia o sposobie odnowienia przymierza. Wszystko to ułatwiłoby zrozumienie księgi. Tytuły takie mógł dać jedynie ten tłumacz, który jest równocześnie znawcą zagadnień związanych z daną księgą, czyli jej komentator. Nie usunął także niewiastywego przekładu pewnych wyrażań hebrajskich jak: *sōferim* — dowódcy zamiast pisarze (20, 9), czy *b'hēmāh* trzody zamiast — bydło (20, 14).

Widać więc, że nowe wydanie Pięcioksięgu w BT² jest na ogół przedrukiem z BT¹. Jak przedstawiają się pozostałe księgi, ukazał to zapewne oceny innych recenzentów.

Ks. Stanisław Łach

L. Sabourin: *The Psalms, their Origin and Meaning*. Vol. 1-2. Alba House—Staten Island. New York 1969. Vol. 1 ss. XIX + 253; Vol. 2 ss. XIX + 373.

Odnowa liturgiczna zapoczątkowała jeszcze żywsze niż dotąd zajęcie się Psalmem. Tego zresztą domaga się od katolików Vaticanum II w swej *Konstytucji o liturgii* (nr 7, 30, 89, 90, 91) — stąd mnożą się studia nad Psalmami.

Może najgłośniejszą jest praca o. L. Sabourina, profesora Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, napisana w jęz. angielskim, przeznaczona dla szerokiego kręgu czytelników. Autor oparł się na najlepszych współczesnych komentarzach do Psalmów, jakimi są komentarze M. Dahooda, H. L. Krausa, S. Mowinckela, A. Weisera i R. Tournaya (3 wyd. z 1964 r.). Dla czytelników pragnących dokładniej poznać problematykę Psalmów podaje L. S. obfitą bibliografię (30 stron). Większą część obszernej introdukcji (178 stron) zajmują zagadnienia dotyczące teologii Psalmów (tzw. „The Beliefs of Piety” — vol. 1 s. 65-188). W kwestiach trudniejszych i wątpliwych L. S. kieruje się rozważą i przeważnie opowiada się za rozwiązaniami ogólnie przyjmowanymi. Nie przemilcza jednak opinii nowych i dyskusyjnych, ale, jeśli się nawet opowiada za nimi, czyni to z dużym umiarem. Psalmi są sklasyfikowane według kryteriów literackich (ScEc 1964 s. 23-53) i objaśnione szczegółowo. Każdy z nich jest umieszczony, o ile to możliwe, w kontekście omawiającym okoliczności i miejsce jego powstania.

Jest to dzieło dobrze informujące o różnych problemach dotyczących Psalmów i może stanowić nie tylko dla zainteresowanych Biblią, ale i dla zawodowych biblistów znakomity przewodnik, orientujący ich umiejętnie w obrzynie dziś literatury o Psalmach.

Ks. Stanisław Łach

A. Deissler: *Die Psalmen. Die Botschaft Gottes. Eine biblische Schriftenreihe*. Leipzig. B. r. St. Benno Verlag.

O podobnym przeznaczeniu jak komentarz L. Sabourina jest komentarz do Psalmów A. Deisslera, wydany w 1962 r. najpierw w Niemieckiej Republice Federalnej, a później w Niemieckiej Republice Demokratycznej oraz we Francji pt. *Le livre des Psaumes, (Verbum Salutis. Ancien Testament. 2 vol. Paris 1966. Beauchesne)*.

Przedmiotem niniejszego omówienia jest komentarz do Psalmów, wydany w NRD. Liczy on dwa tomy, pierwszy po wprowadzeniu (s. 11-29) zawiera omówienie 72 (71) Psalmów, drugi pozostałych, tj. 73 (72)-150.